

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

Кафедра української мови, літератури та журналістики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

Тетяна ХОМИЧ

«30» серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

УКРАЇНСЬКА МОВА В НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Освітня програма «Освітні, педагогічні науки»

Третій рівень вищої освіти

2024 – 2025 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри української мови, літератури та журналістики.

Протокол № 1 від «30» серпня 2024 року.

Розробник – Т. Л. Хомич, доцент, кандидат філологічних наук.

Мова навчання – українська.

Мета навчальної дисципліни

Мета – сформувати в аспірантів науковий лінгвістичний світогляд на актуальні проблеми сучасної української наукової мови; сприяти засвоєнню теоретичних відомостей про системи сучасної української наукової мови; узагальнити, систематизувати й поглибити знання аспірантів про фонетичні, фонематичні, орфоепічні, графічні, орфографічні, лексичні, граматичні норми сучасної української наукової мови та вдосконалити їхні педагогіко-лінгвістичні навички з метою підвищення рівня загальномовної підготовки, мовної грамотности, комунікативної, прагматичної, соціокультурної компетентностей.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3	3
Кількість годин:	90	90
1) лекції	10	10
2) практичні / семінарські	26	26
3) лабораторні	-	-
4) індивідуальні завдання	-	-
5) самостійна робота	54	54

Статус навчальної дисципліни: обов'язкова

Передумови для вивчення дисципліни: вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» освітнього рівня «бакалавр».

Очікувані результати навчання

У процесі вивчення дисципліни передбачається формування у студентів наступних *компетентностей*:

ЗК 1. Здатність до критичного й абстрактного мислення, формування системного наукового світогляду та загального культурного світогляду.

ЗК 2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, здатність до використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 5. Здатність до спілкування у професійному середовищі у національному та міжнародному контексті. Здатність здійснювати усну та письмову наукову та професійну комунікацію, презентацію результатів власного наукового дослідження українською та однією з іноземних мов європейського простору.

ЗК 6. Здатність до особистісного розвитку. Здатність цінувати та поважати різноманітність і мультикультурність, здатність проявляти емпатію, діяти на основі етичних міркувань, усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК 7. Здатність діяти ініціативно, соціально відповідально та свідомо, мотивувати людей і рухатися до спільної мети, ефективно працювати в команді, здатність оцінювати та забезпечувати якість виконаних робіт.

ФК 5. Здатність проаналізувати та узагальнити результати дослідницького проєкту, презентувати та оприлюднити їх відповідно до національних і міжнародних стандартів у вигляді доповіді, статті, звіту, дисертації або в іншій формі.

ФК 8. Здатність дотримуватись принципів академічної доброчесності та професійної етики в наукових дослідженнях і в науково-педагогічній діяльності.

Навчальна дисципліна сприятиме досягненню таких **програмних результатів навчання**:

РН 1. Вільно спілкуватися з питань, що стосуються сфери наукових знань із науковою спільнотою українською та іноземною мовами, відображати результати досліджень у наукових публікаціях у виданнях України та закордону.

РН 8. Здійснювати пошук наукової інформації, використовуючи різноманітні ресурси (журнали, монографії, онлайн ресурси, архівні матеріали тощо).

РН 9. Спрямовуватися на саморозвиток і самовдосконалення, емпатію, етичність, ціннісні орієнтації щодо поваги до різноманітності та мультикультурності.

РН 10. Дотримуватися принципів академічної доброчесності у науковій та професійній діяльності.

РН 11. Вести діалог і полілог на засадах професійної етики наукового співтовариства; застосовувати педагогічну термінологію у науковому дискурсі. Обирати ефективний інструментарій презентації результатів власної професійної діяльності, створювати власний професійний імідж.

РН 12. Визначати тенденції та закономірності розвитку освіти у різних країнах світу; виявляти умови ефективності педагогічної діяльності і враховувати їх під час викладацької діяльності та здійснення наукового дослідження.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Разом	зокрема					Разом	зокрема				
		л	пр	лаб.	інд.	срс		л	пр	лаб.	інд.	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Мовлення викладача й мовна норма. Культура	12	2	2			8	12	2	2			8

мовлення як складник моделі якостей сучасного викладача закладу вищої освіти												
Тема 2. Мовна й мовленнєва ситуація в сучасній Україні	9	2	2			5	9	2	2			5
Разом за змістовим модулем 1	21	4	4			13	21	4	4			13
Змістовий модуль 2.												
Тема 3. Ортоепійні норми сучасної української наукової мови	9	2	4			5	9	2	4			5
Разом за змістовим модулем 2	9	2	4			5	9	2	4			5
Змістовий модуль 3.												
Тема 4. Лексико-семантичні норми сучасної української наукової мови. Науковий стиль – робочий стиль викладача закладу вищої освіти	16	2	4			10	16	2	4			10
Разом за змістовим модулем 3	16	2	4			10	16	2	4			10
Змістовий модуль 4.												
Тема 5. Граматичні норми сучасної української наукової мови	42	2	14			26	42	2	14			26
Разом за змістовий модуль 4	42	2	14			26	42	2	14			26
Усього годин	90	10	26			26	90	10	26			54

Форми та методи контролю навчальних досягнень

1. Усне опитування, участь у груповій роботі.

2. Творчі роботи, презентації, колективні та індивідуальні проєкти.
3. Письмове опитування, виконання тестових завдань.
4. Іспит.

Засоби діагностики успішності та якості навчання:

- проєкти, презентації та виступи на практичних заняттях;
- усна відповідь;
- письмова робота.

Засоби діагностики результатів навчання та форми контролю навчальних досягнень

Підсумкова (загальна) оцінка з курсу є сумою оцінок (балів), отриманих за окремі оцінювані форми навчальної діяльності, які обирає аспірант.

Оцінюють усі види робіт аспіранта, проте основну кількість балів він отримує на практичних заняттях, які показують рівень його підготовки.

Робота на практичних заняттях (1 заняття – від 0 до 5 балів), усього – 65 балів.

Самостійна робота (індивідуальна) (від 0 до 10 балів), усього 10 балів.

Максимальна кількість балів, яку може набрати аспірант за виконання вищенаведених робіт – 75. Формою підвищення результатів навчальної діяльності є іспит, який може бути оціненим від 0 до 25 балів.

Розподіл балів за темами:

Приклад для екзамену

Поточне оцінювання та самостійна робота											Підсумковий екзамен	Сума
Модуль 1 Аудиторна робота						Модуль 2 Самостійна робота					25	100
T1	T2	T3	T4	T5		T1	T2	T3	T4	T5		
7	7	7	7	7		6	6	6	6	9		

Критерії оцінювання результатів навчання

Рівень навчальних досягнень	Бали	Загальні критерії оцінювання навчальних знань студентів
Початковий	0 – 10	Аспірант може розрізняти об'єкт вивчення, відтворити деякі елементи лінгвістичного матеріалу
	11 – 20	Аспірант фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення сучасної української літературної мови
	21 – 34	Аспірант відтворює менше половини навчального матеріалу, лише разом із викладачем виконує елементарні лінгвістичні завдання
Середній	35 – 45	Аспірант знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснення викладача, повторити за зразком певну операцію
	46 – 50	Аспірант розуміє основний навчальний матеріал, здатний із помилками й неточностями дати визначення лінгвістичних понять
	51 – 60	Аспірант виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповідь його правильна, але недостатньо осмислена. За допомогою викладача Аспірант здатний аналізувати, порівнювати, робити висновки. Аспірант вміє застосувати лінгвістичні знання під час виконання завдань прикладного характеру за зразком
Достатній	60 – 67	Аспірант правильно, логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії й факти, уміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовує вивчений матеріал у стандартних

		ситуаціях, частково контролює власні навчальні дії
	68 – 74	Знання аспіранта є достатньо повними, він правильно застосовує вивчений лінгвістичний матеріал у стандартних ситуаціях, вміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки й залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь його повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями
	75 – 82	Аспірант вільно володіє вивченим матеріалом з “Української мови в науково-педагогічній комунікації”, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє аналізувати, систематизувати інформацію, доречно використовує термінологію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації
Високий		Аспірант володіє глибокими й міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях. Самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї
	83 – 89	Аспірант володіє узагальненими знаннями з “Української мови в науково-педагогічній комунікації”, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, добре володіє спеціальною термінологією, уміє ілюструвати відповідь прикладами, знаходити джерело інформації та аналізувати її, ставити й розв'язувати проблеми. Визначає програму особистої пізнавальної діяльності
	90 – 100	Аспірант має системні, дієві знання з “Української мови в науково-педагогічній комунікації”, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, вміє ставити й розв'язувати лінгвістичні проблеми, самостійно здобувати й використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, аналізує її.

		Аспірант вільно володіє мовознавчою термінологією, грамотно ілюструє відповідь прикладами, уміє комплексно застосовувати отримані знання з інших дисциплін для вирішення практичних лінгвістичних завдань
--	--	---

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Питання до курсового іспиту

1. Класифікація якостей сучасного викладача ЗВО за галузями діяльності.
2. Вироблення навичок ефективного спілкування.
3. Українська мова серед інших мов світу.
4. Функційні особливості української мови.
5. Моральні норми культури спілкування.
6. Поняття «мовна норма». Рівні мовних норм.
7. Науковий стиль – робочий стиль викладача закладу вищої освіти.
8. Динаміка мовної політики в Україні після 1991 року. Мовне законодавство: історія і сучасність.
9. Історія впровадження Закону України «Про засади державної мовної політики».
10. Дієвість/недієвість Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».
11. Поняття «компетентний мовець» у контексті сучасних вимог до мовної освіти.
12. Науковий стиль – робочий стиль викладача закладу вищої освіти. Становлення й розвиток наукового стилю української мови.

- 13.Мовленнєва компетентність – обов’язкова ознака професіоналізму. Термін – одна з основних рис наукового стилю. Понятійний і термінологічний апарат в історії та археології.
- 14.Норми орфоепії. Звуки – національні коди. Правильна вимова голосних і приголосних звуків.
- 15.Нормативне наголошення наголосових типів різних частин мови.
- 16.Подвійний (варіантний) наголос різних частин мови.
- 17.Словорозрізнявальний наголос.
- 18.Форморозрізнявальний наголос.
- 19.Інтерферентний наголос.
- 20.Складні випадки наголошення чужомовних слів.
- 21.Наголошення власних назв. Наголошення власних імен. Наголошення прізвищ.
- 22.Коротка характеристика лексикографічних праць української мови ХХ століття.
- 23.Інтерференція як засіб лексичного уподібнення.
- 24.Роль запозичень у розвитку мови.
- 25.Тавтологія й плеоназм як порушення норм культури мовлення.
- 26.Афікси як згустки значень.
- 27.Суфіксальна інтерференція.
- 28.Іменникова словотвірна модель -чик, -щик у назвах діячів.
- 29.Словотвірна модель процесових іменників -енн-я, -нн-я.
- 30.Словотвірна модель процесових іменників жіночого роду -к-а.
- 31.Суфіксальні моделі, що позначають назви мешканців населених пунктів (катойконіми) України та різних народів (етноніми).
- 32.Дієслівна словотвірна модель -ирува-ти, -ірува-ти.
- 33.Словотвірна прикметникова модель -очн-ий.
- 34.Словотвірна прикметникова модель -ейськ-ий.
- 35.Вилучення суфіксальних прикметникових моделей -ов-ий та -івн-ий.
- 36.Суфіксальна модель активних дієприкметників -уч-ий,-ач-ий на місці церковнослов’янської моделі -щ-ий.
- 37.Найпоширеніші способи заміни активних дієприкметників.
- 38.Префіксальна інтерференція.
- 39.Дієслова з префіксом обез-.
- 40.Префіксальна модель супер-.
- 41.Словотвірна модель осново- і словоскладання.
- 42.Стислість як принцип словотвору.
- 43.Граматичні норми категорій іменника.
- 44.Нормативність категорії роду.
- 45.Нормативність категорії числа.
- 46.Нормативність категорії відмінка.
- 47.Називання осіб в офіційно-діловому спілкуванні.
- 48.Особливості правопису та відмінювання імен, імен по батькові та прізвищ.

49. Нормативність імен та імен по батькові.
50. Нормативність прізвищ та топонімів.
51. Граматичні норми прикметника (нормативність у межах ступенювання прикметників).
52. Граматичні норми числівника.
53. Відмінювання числівників.
54. Сполучення числівників з іменниками.
55. Культура вживання окремих числівників, числівникових слів та займенників.
56. Граматичні та лексичні норми займенника.
57. Граматичні особливості дієслова.
58. Безособові дієслівні форми -но, -то та пасивні дієприкметники -н-ий, -т-ий.
59. Уживання зворотних перехідних дієслів на -ся.
60. Форми наказового способу дієслова.
61. Складні випадки дієслівного керування.
62. Складні випадки синтаксичного керування.
63. Складні випадки синтаксичного узгодження.
64. Узгодження підмета з присудком під час вибору числа іменника.
65. Узгодження підмета з присудком під час вибору роду іменника.
66. Узгодження означень та прикладок – уласних назв.
67. Зауваги до присудків, виражених називним, знахідним та орудним відмінками.
68. Культура вживання прийменників.
69. Уживання прийменників В, НА з назвою Україна.
70. Уживання прийменника ПО.
71. Уживання прийменників В (У), ПРИ, ЗА, ІЗ-ЗА.
72. Проблема синонімічного вживання прийменників.
73. Культура вживання злучних зворотів (сполучників, часток, прислівників, вставних і модальних слів).
74. Уживання сполучників. Уживання інших злучних зворотів.
75. Чинна редакція Українського правопису.

Питання, що винесені на самостійне опрацювання

Самостійна підготовка аспірантів до практичних занять передбачає їхнє досконале знання лекційного матеріалу, а також ознайомлення з науковими працями: монографіями, статтями, підручниками (робота в бібліотеках та комп'ютерних мережах), ґрунтовне дослідження окремих теоретичних питань курсу – 54 години.

Матеріально-технічне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни.

2. Плани лекційних та практичних занять.
3. Навчально-наочні посібники, технічні засоби навчання тощо.
4. Конспект лекцій з дисципліни.
5. Комплекс практичних завдань.
6. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять.
7. Запитання до іспиту.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основна література

1. Хомич Т. Порушення орфографічних норм у медійному дискурсі Чернігова. Українська мова і література в школі. Науково-методичний збірник. 2024. № 83. С. 19 – 30.
2. Хомич Т. Неофемінитиви як одна з визначальних тенденцій у розвитку іменникового словотворення публіцистичного стилю сучасної української мови. WROCŁAWSKA UKRAINISTYKA - LINGUA. LITTERAE. SERMO II, red. Przemysław Józwikiewicz, Julia Rysicz-Szafraniec, Anna Ursulenko, Wydawnictwo IKR[i]BL, Siedlce 2024, s. 271–287.
3. Український правопис / НАН України. Київ : Науково-виробниче підприємство «Видавництво "Наук. думка"», 2019. 392 с.
4. Терещенко В. М., Панченков А. О. Методика реалізації Українського правопису в новій редакції у закладах загальної середньої освіти. Харків: Соняшник, 2019. 256 с.
5. Лаврінець О. Я. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія : / за ред. О. Я. Лаврінець. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 524 с.
6. Сучасна українська літературна мова. Хрестоматія з фонетики : навч. посіб. / уклад. Н.І.Бойко, Т.Л.Хомич. 2-ге вид., змінене і доп. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 305 с.
7. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Лівів, 1990. 232 с.
8. Городенська Катерина. Українське слово у вимірах сьогодення. Видання друге, істотно доповнене. Київ: КММ, 2019. 208 с.
9. Зайченко І. В. Етика викладача вищої школи: навчальний посібник / за ред. проф. І. В. Зайченка. Київ: ЦП “Компринт”, 2013. 320 с.
10. Макарець Ю. С. Статус і стан української мови в незалежній Україні: соціолінгвістичний вимір. Київ, 2019. 209 с.
11. Степаненко М. Політичне сьогодення української мови : актуальний перифрастикон : монографія. Харків, 2017. 616 с.
12. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців : монографія. Київ, 2019. 356 с.
13. Ажнюк Б. М. Європейські засади мовної політики. *Мовознавство*. 2016. № 2. С. 3 –14.
14. Літературна норма і мовна практика: Монографія / за ред. С. Я. Єрмоленко. Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2013. 320 с. \

15. Михайло Гінзбург. Система правил українського ділового та наукового стилю. *Українська мова*. 2006. № 2. С. 30 – 43.
16. Тараненко О. О.. Українська лексикографія 1917 – кінця 20 ст. “Українська мова”. Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко та ін.. 2 вид., випр. і доп. Київ : “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004.
17. Пономарів О. Культура слова. Мовностилістичні поради. Київ, 1999. 121 с.
18. Сучасна українська літературна мова / За ред. А. П. Грищенка. Київ: Вища школа, 2002.
19. Ткаченко О. Б. Норма. “Українська мова”. Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко та ін.. 2 вид., випр. і доп. Київ: “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004. С. 420 – 421.
20. Українська мова. Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. та ін. Київ: “Укр. енцикл.”, 2002, 2004, 2007.
21. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей): монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. 332 с.
22. Фаріон І. Д. Мовна норма: пошук істини (навчальне видання): посібник. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2017. 256 с.
23. Ющук І. П. Українська мова: Підручник. Київ: Либідь, 2006.

Допоміжна література

1. Антонів Ю. Репресовані слова. *Урок української*. 2003. № 7.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 342 с.
3. Бенська О., та ін. Словник-довідник з культури української мови. Львів, 1996.
4. Бирик С.П. Пунктуаційна норма в «Українському правописі» 2019 року: принципи формування і чинники кодифікації. *Українська мова*, 2023, 3 (87), С. 84–101.
5. Блик О. П. Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Київ: Рад. школа, 1988.
6. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія. Київ: ВЦ “Академія”, 2006.
7. Вербич С.О. Уживання великої букви: доповнення до чинного правопису. *Українська мова*, 2023, 1 (85) С. 62–67.
8. Волощак М. Неправильно – правильно: Довідник з українського слововживання. Київ, 2007.
9. Гордієнко О. Є. Фонетико-графічне освоєння та правопис новітніх запозичень у сучасному українському комунікативному просторі. *Українська мова*, 2024, 4 (92), С. 97–108.

- 10.Городенська К.Г. Принципи і методологія «Українського правопису». *Українська мова*, 2023, 1 (85) С. 32–49.
- 11.Городенська Катерина. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ: КММ, 2014.
- 12.Єфименко І.В. Деякі зауваги до передавання власних назв в «Українському правописі» 2019 року. *Українська мова*, 2023, 3 (87), 68–83.
- 13.Зубков М. Г. Сучасний український правопис: Комплексний довідник. 10-те вид., випр. й допов. Харків: ФОП Співак Т. К., 2009.
- 14.Історія українського правопису: XVI – XX століття: Хрестоматія. Київ: Наук. думка, 2004.
- 15.Карпіловська Є.А., Кислюк Л.П. Рекомендації щодо усунення суперечностей і прогалин у чинному правописі слів іншомовного походження. *Українська мова*, 2023, 2 (86), С. 84–100.
- 16.Колібаба Л.М. Зміни в унормуванні закінчень відмінюваних слів в «Українському правописі» 2019 року. *Українська мова*, 2023, 1 (85) С. 68–99.
- 17.Коца Р.О. Про зміни й доповнення до правопису частин основи слова. *Українська мова*, 2023, 1 (85) С. 50–61.
- 18.Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: Підручник. 2-ге видання. Київ: ВЦ “Академія”, 2006.
- 19.Мала філологічна енциклопедія / О. І. Скопненко (уклад.), Т. В. Цимбалюк (уклад.). Київ: Довіра, 2007. 478 с.
- 20.Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. Київ: ВЦ “Академія”, 2007. 360 с.
- 21.Нелюба А.М. «Український правопис» і тотальна фемінітивізація. *Українська мова*, 2023, 3 (87), С. 58–67.
- 22.Огієнко І. Історія української наукової мови. Київ, 2004.
- 23.Пуряєва Н.В. Проблеми правопису префіксів і суфіксів в «Українському правописі» 2019 року. *Українська мова*, 2023, 2 (86), С. 101–115.
- 24.Савченко І. С. Фонетика, орфоепія і графіка сучасної української мови : навч. посіб. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2014.
- 25.Соколова С.О. Правопис слів разом, із дефісом, окремо в загальній структурі «Українського правопису» 2019 року. *Українська мова*. 2023, 3 (87), С. 102–115.
- 26.Струганець Любов. Диференційні ознаки норми наукової мови. *Культура слова*. 2011. № 74. С. 34 – 43.
- 27.Сучасна українська літературна мова / за ред. О. Д. Пономарева. Київ, 2005.
- 28.Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка: Практикум / за ред. М. М. Фашенко. Київ: Видавничий центр “Академія”, 2010.
- 29.Ткаченко О. Б. Норма. “Українська мова”. Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський, О. О.Тараненко та ін. 2 вид., випр. і доп. Київ: “Укр. енцикл.” ім. М. П. Бажана, 2004. С. 420 – 421.

30. Фаріон І. Правопис – корсет мови? Український правопис як культурно-політичний вибір. Львів, 2004.
31. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей): монографія. Вид. 3-тє, доп. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013.
32. Філософський енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2002. 743 с.
33. Шкурятяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова: Навч. пос. Київ: Літера, 2000.
34. Ющук І. Мова як засіб спілкування. *Дивослово*. 2004. № 8. С. 30
35. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови: посіб. Київ: Видавничий дім “Освіта”, 2015.

Довідкова

1. Головащук С. І. Словник наголосів. Київ: Наук. думка, 2003. 320 с.
2. Колібаба Л., Фурса В. Словник дієслівного керування. Київ: Либідь, 2017. 656 с.
3. Орфографічний словник української мови. 3-є вид. / А. А. Бурячок (відп. ред.). Київ: Наук. думка, 2000. 400 с.
4. Орфографічний словник української мови. Вид. 2-е, випр. і доп. / НАН України. Ін-т української мови. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Український мовно-інформ. фонд / Уклад.: С. І. Головащук, М. М. Пешак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. – Київ: Довіра, 1999. 989 с.
5. Орфоепічний словник української мови. В. М. Русанівський, В. В. Чумак, Г. М. Ярун. Київ: Перун, 2006. 208 с.
6. Орфоепічний словник української мови: В 2 т. / НАН України. Ін-т української мови. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Український мовно-інформаційний фонд / Уклад.: М. М. Пешак та ін. Київ: Довіра, 2001. Т. 1. 955 с.; 2003. Т. 2. 920 с.
7. Орфоепічний словник української мови: У 2 т. / За ред. М. М. Пешак, В. М. Русанівського. Т. 1. Київ, 2001; Т. 2. Київ, 2003.
8. Український орфографічний словник: Орфографічний словник української мови / Уклад.: М. М. Пешак, В. М. Русанівський, В. В. Чумак та ін. Київ: Довіра, 2002. 1006 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

Фонди бібліотеки університету; джерела Інтернет (<https://www.inmo.org.ua/news.html>; <https://meta.ua/uk/>; <http://litopys.org.ua/> тощо); Національна бібліотека імені В. І. Вернадського; Чернігівська державна обласна універсальна наукова бібліотека імені Олександра та Софії Русових; ЦБ імені М.М.Коцюбинського.